

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Maarja Talvik

**E-KAUBANDUSE VAHENDUSEL FÜÜSILISE ISIKU
TEENITUD TULUDE MAKSUSTAMINE**

Lõputöö

Juhendaja:

Tõnis Elling, mag.iur

Tallinn 2016

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2016
<p>Töö pealkiri eesti keeles: E-kaubanduse vahendusel füüsilise isiku teenitud tulude maksustamine</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Taxation of Income Earned by Sole Proprietors via E-commerce</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 37 leheküljest. Töö koostamisel on kasutatud 40 allikat, millele on töös viidatud.</p> <p>Töö probleemiks on järjest suurenev varimajanduslik tegevus e-kaubanduses. Selle põhjustajateks on füüsilised isikud, kes müüvad kaupu interneti vahendusel, kuid jätavad saadud tulud deklareerimata.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on analüüsida e-kaubanduse vahendusel füüsilise isiku teenitud tulude maksustamist.</p> <p>Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda ülevaade e-kaubandusest ja selle olemusest. 2. Anda ülevaade varimajandusest ja selle olemusest. 3. Analüüsida füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleeme. 4. Pakkuda võimalikke lahendusi füüsiliste isikute e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleemidele. <p>Töö teoreetilises osas anti ülevaade e-kaubanduse ja varimajanduse põhimõistetest. Töö analüüsi osas kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, mille raames uuriti erialast kirjandust, seadusakte, teemakohaseid artikleid. Lõputöö kirjutamisel jõudis autor järeldusele, et peamiseks probleemiks füüsiliste isikute e-kaubanduses teenitud tulude maksustamisel on ebaselgus juhusliku ja järjepideva tulu eristamisel.</p>	
<p>Võtmesõnad: e-kaubandus, varimajandus, tulumaks, füüsilised isikud, maksukahju</p>	
<p>Võõrkeelsed võtmesõnad: e-commerce, shadow economy, income tax, natural persons, tax cap</p>	
<p>Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Rahandusministeeriumi valitsemisala strateegiline arengukava 2016-2019 (meede 3.2.1)</p>	
<p>Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu</p>	
<p>Töö autor: Maarja Talvik</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p> <p>Juhendaja: Tõnis Elling</p>	<p>Allkiri:</p>
<p>Kaitmisele lubatud</p> <p>Kolledži direktor: Uno Silberg</p>	<p>Allkiri:</p>

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1 VARIMAJANDUS E-KAUBANDUSES	7
1.1 E-kaubanduse mõiste ja olemus	7
1.2 Varimajanduse mõiste ja olemus.....	13
2 FÜÜSILISE ISIKU E-KAUBANDUSES TEENITUD TULUD JA NENDE DEKLAREERIMINE EESTIS	19
2.1 Füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamine	19
2.2 Füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleemid.	25
KOKKUVÕTE.....	30
SUMMARY	33
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	34

SISSEJUHATUS

Tänapäeva infoühiskonnas on internetist saanud igapäevaelu lahutamatu osa. Tänu sellele on arenenud e-kaubandus ja suurenenud ostude tegemine interneti teel. Kaupu tellitakse nii kodumaiste kui ka välismaiste tootjate e-müügikeskkondadest. E-kaubandust soodustab suurem ja laiem kaupade valik ning soodsamad hinnad, kui poodides. Selle kõige kõrval suureneb ka igapäev füüsiliste isikute arv, kes tegelevad e-kaubanduse vahendusel kaupade ja teenuste müügiga, kuid jätavad saadud tulud deklareerimata. Sellise tegevusega, aga rikuvad nad seadust ja tegelevad varimajandusega.

Teema on aktuaalne, sest e-kaubanduse osatähtsus jaekaubanduses suureneb iga aastaga. E-kaubanduse kasutamine aitab kokku hoida aega, sest ostude sooritamiseks ei pea kodust lahkuma ning tooteid võib saada osta kordades odavamalt kui poest. Lisaks on kauba valik tihti palju mitmekesisem. Toodete tarneajad on muutunud lühikeseks ning riigisiselt on võimalik kaup kätte saada samal päeval. Selline kauplemine lihtsustab tunduvalt inimeste elu. Ausa ja usaldusväärse e-kaubanduse kõrvale on aga tekkinud ka palju füüsilisest isikust kauplejaid, kes müüvad ja osutavaid teenuseid, kuid ei deklareeri tulusid. Sellise tegevusega tekitavad eraisikust kauplejad olulise maksukahju riigile ning õõnestavad e-kaubanduse usaldusväärset, kuna nad ei vastuta müüdüd kauba või osutatud teenuse eest.

Janika Kalme on teemat käsitlenud lõputöös e-kaubanduse maksustamisega seotud probleemide ja võimalikke lahenduste osas 2007. aastal.

Uudsus põhineb selles, et e-kaubandusel vahendusel füüsilise isiku teenitud tulude maksustamist pole autorile teadaolevalt varasemalt teadustöös analüüsitud. Samuti pole uuritud e-kaubanduse maksustamisega seotud probleeme ja pakutud võimalikke lahendusi, et e-kaubanduses olevat varimajandust piirata.

Töö probleemiks on e-kaubanduses järjest suurenev varimajanduslik tegevus. Füüsilised isikud müüvad kaupu või osutavad teenust järjest rohkem interneti vahendusel, kuid jätavad saadud tulu deklareerimata. Kui füüsilise isiku esemete

müük on juhuslik tegevus ning tegevus ei vasta ettevõtluse tunnustele ja pole järjepidev, siis on kaupade müügist saadud tulu maksustamisel käsitletav kui vara võõrandamisest saadud tulu ja maksustatakse saadud kasu, st ostu- ja müügihinna vahe, mida on vähendatud ostu- ja müügiga seotud tehingukuludega. Suurimaks probleemiks on aga füüsilise isiku juhusliku ja järjepideva tegevuse eristamine, sest see pole seadusega kindlalt defineeritud ning on üheks peamiseks probleemiks hetkel varimajandusega tegelevate füüsiliste isikute kindlaks tegemisel ja karistamisel.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida e-kaubanduse vahendusel füüsilise isiku teenitud tulude maksustamist.

Püstitatud eesmärgi saavutamiseks lähtutakse neljast uurimisülesandest:

1. Anda ülevaade e-kaubandusest ja selle olemusest.
2. Anda ülevaade varimajandusest ja selle olemusest.
3. Analüüsida füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleeme.
4. Pakkuda võimalikke lahendusi füüsiliste isikute e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleemidele.

Lõputöös kasutatakse võrdlevat ja analüütilist kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmete kogumise meetodiks on teemakohase erialakirjanduse, õigusaktide, artiklite ja tarbijakaitse andmete analüüs.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, millel on kaks alapeatükki. Esimeses peatükis antakse ülevaade varimajandusest e-kaubanduses. Esimese peatüki esimeses alapeatükis keskendutakse peamiselt e-kaubandusele ja selle olemusele. Esimese peatüki teises alapeatükis antakse ülevaade varimajandusest ja selle olemusest.

Teises peatükis antakse ülevaade füüsilise isiku tuludest ja deklareerimisest Eestis. Teise peatüki esimeses alapeatükis analüüsitakse füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleeme. Teise peatüki teises

alapeatükis püütakse leida võimalikke lahendusi füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleemidele.

Lõputöös kasutatakse erinevaid allikaid sealhulgas nii võõrkeelsed kui ka eesti keelsed teadusallikad ja erialakirjandust ning Eesti Vabariigi õigusakte seisuga aprill 2016.

1 VARIMAJANDUS E-KAUBANDUSES

1.1 E-kaubanduse mõiste ja olemus

E-kaubanduse võimalusi kasutatakse järjest rohkem ning selle populaarsus kasvab iga päevaga. Interneti laialdane levik on andnud inimestele võimaluse sooritada oma igapäevaostud mugavalt ja kiirelt ilma kodust lahkumata. E-kaubanduse kasutajate arv küll kasvab iga aastaga, kuid moodustab siiski üsna väikese osa kaubandusest kui tervikust.

Kaubandus kasvas iseseisvaks majandusharuks, et paremini korraldada kaupade vahetust tööjaotuse tulemusena. Kaubanduse kui majandusharu eraldumine tekitas olulise majanduslikku efekti tootmisettevõtted said paremini täita oma funktsioone ja vähendada tootjate koormust ja kulutusi seoses oma toodete müügiga, mille tulemusena kiirenes ka kaubaringlus. Kaubandust kui majandusharu on defineeritud kui:

1. Majandusharu, mille peamine ülesanne on kaubaringluse korraldamine.
2. Kaubandusettevõtete süsteemi, kus toimub kaupade vahetu ost-müük ja nende ettevalmistamine müügiks.
3. Tööjaotuse alusel eraldatud ühetaoliste ettevõtete süsteem, mis realiseerib kaupu ostu-müügi teel.¹

Kaubandusettevõtteid liigitatakse väga erinevate tunnuste alusel (tegutsemise vorm, asukoht, äritüüp, suurus jne). Struktuurilt on kaubandust võimalik samuti liigitada erinevate tunnuste alusel.

Kaubandustegevuse seaduse (KaubTS) §3 lg 2 kohaselt jaguneb kaubandustegevus järgmiselt:

¹ Siimon, A., 2009. Kaubandus põhimõistest ja- seosed. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. <http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/Kaubandus_web.pdf>(15.11.2015).

1. Hulgikaubandus, kus müüakse kaupa ja müügiga seonduvat teenust isikule, kes ei ole tarbija.
2. Jaekaubandus, kus müüakse kaupa ja selle müügiga seonduvat teenust kliendile ning millega kaasneva tegevusena võib valmistada või serveerida toitu;
3. Toitlustamine, kus müüakse toitu koos valmistamise ja serveerimisega kohapeal tarbimiseks või serveerimisega kohapeal tarbimiseks. Toitlustamisel võib lisaks müüa toitlustamisega kaasnevat kaupa või osutada täiendavat teenust.
4. Teenindus, kus tehakse tööd kellegi tellimuse alusel ning mille käigus valmistatakse uus vallasasi või tehakse olemasolevale vallasasjale hooldus, parandus või muudetakse selle omadusi või vallasasi antakse või võetakse valdusse või kasutusse või pakutakse ja osutatakse ehitise puhastusteenust või ilu- ja isikuteenust ning müüakse sellise teenusega seonduvat kaupa.
5. Tänavavõi turukaubanduse korraldamine või kaubanduse korraldamine avalikul üritusel, kus kaubanduse korraldaja korraldab kauba või teenuse müüki või toitlustamist oma valduses oleva tegevuskoha kaudu.²

E-kaubandus on defineeritud KaubTS 10 § 2 punktis 7, mille kohaselt on e-kaubandus kauba või teenuse müügiks pakkumine ja müük internetis ilma osapoolte üheaegse füüsilise kohalolekuta. E-kaubandus jaguneb kaheks :

1. Kaudne e-kaubandus materiaalsete kaupade müümine elektrooniliselt, kuid kohale toimetamine toimub traditsiooniliselt kulleri vms vahendusel (kaup on füüsiline, internet on lihtsalt keskkond, kus müük/ost vormistatakse).
2. Otsene e-kaubandus immateriaalsete kaupade/teenuste online edastamine (kaup/teenus on digitaalne ning edastatakse kliendile mööda e-kanaleid).³

² Kaubandustegevuse seadus, 11.02.2004, jõustunud 15.04.2004 – RT I 2004, 12, 78 ... RT I, 12.07.2014, 59, § 3 lg 2.

Eestis puudub eraldi seadus, mis otseselt reguleeriks ainult e-kaubandust. Seadusloome on pikk ja keeruline protsess. Seadustega luuakse erinevate valdkondade korraldamiseks reeglid ehk riigi toimimise telg. Seaduse algatamise õigus on Riigikogu liikmel, fraktsioonil, komisjonil ja Vabariigi Valitsusel. Seadused valmivad kolme etapilise töö tulemusena. Esmalt koostatakse seaduseelnõu esialgne tekst. Sellele järgneb eelnõu algatamise etapp Riigikogus. Seejärel peab eelnõu läbima kolm lugemist, kus seda täiustatakse. Kui seadus on Riigikogus vastuvõetud, siis saadetakse see väljakuulutamiseks Vabariigi Presidendile ja avaldatakse seejärel Riigi Teatajas⁴. Seega võib olla eraldi seaduse loomine pikk ja keeruline protsess.

Euroopa Liidu siseselt tehtud ostude puhul ning lisaks ka Norras ja Islandil, võivad tarbijad arvestada kindlate õigustega, sest antud riikides on kehtestatud ühtne tarbija miinimumtase. E-ostud, mis on sooritatud enne 13. juunit 2014. aastal on kaitstud tarbija õigustega, mis tulenevad vastavast Euroopa Liidu direktiivist (97/7/EÜ).⁵ Alates 13. juunist 2014. aastal kehtib uus Euroopa Liidu tarbija õiguste direktiiv (2011/83/EL)⁶. Antud direktiivist tulevad tarbijakaitseõigused, ei laiene füüsiliste isikute omavahelistele tehingutele ega ettevõtjate omavaheliste ostu-müügi tehingutele⁷. Seega, ennem kui osta kaupu sidevahendit kasutades eraisikult, tuleks veenduda kauba seisukorras, sest hilisemate pretensioonidega saab pöörduda vaid kauba müüja poole.

E-kaubanduse tähtsus kogu maailma kaubanduses on pidevalt kasvanud nii ka Eesti kaubanduses. Sellele on kindlasti tublisti kaasa aidanud järjest laialdasem internetiühenduse levik. Kui 2005. aastal oli kodune internetiühendus olemas vaid

³ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2006. E-äri õiguslikud nõuded <<https://www.mkm.ee/et/analused-ja-uuringud>>.

⁴ Riigikogu, 2016. Seadusloome. <<http://www.riigikogu.ee/tutvustus-ja-ajalugu/riigikogu-ulesanded-ja-tookorraldus/mida-riigikogu-teeb/seadusloome/>>.

⁵ E-commerce Directive 2000/31/EC of 8 June 2000, on electronic commerce, OJ L 178, 17.7.2000 <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997L0007&rid=4>>

⁶ Euroopa Liidu tarbija nõustamiskeskus, E-kaubandus <<http://www.consumer.ee/e-kaubandus-4/>>.

⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25.oktoober 2011, tarbija õiguste kohta. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:et:PDF>>.

39% leibkondadest⁸, siis 2015. aastal oli kodune internetiühendus olemas juba 88% leibkondadest⁹. Statistikaameti andmetel ostis või tellis kaupu või teenuseid 2015. aastal 59% 16–74-aastastest kodanikest, mida on kümme protsenti rohkem, kui 2014. aastal¹⁰.

Mida aeg edasi, seda enam kolib kaubandus interneti avarustesse. Internet annab hea võimaluse müüa kaupu ja teenuseid igas vanuses ja elukohaga inimestele. See suurendab nii ettevõtete kasumit, kui ka üleüldist majanduskasvu. Inimeste tarbimine suureneb kuna kaubavalik on laiem ja kättesaadavam. E-poed on avanud hiljuti ka mitmed suured kaubandusketid nagu Tallinna Kaubamaja ja Selver.

E-kaubandus on kauba või teenuse müügiks pakkumine ja müük interneti vahendusel ilma pakkuja ja kliendi füüsilise kohalolekuta¹¹. Tarbijakaitseameti praktika ja kontrollide tulemused näitavad, et peamisteks ettevõtjate poolseteks rikkumisteks e-kaubanduses on andmete puudulikkus kodulehel, ebaõige teabe andmine tarbijale ning müüdüd kauba tagastamisõiguste reeglite rikkumises¹². Seega peaks iga e-kaubanduses alustav ettevõtja, kui ka juba tegutsev kaupleja olema kursis ja täitma seadusest tulenevaid nõudeid e-kauplejale.

Alustuseks tuleb e-kaubandusega tegelev ettevõtte nagu iga teine ettevõtte registreerida äriregistris¹³. 1. juulil 2014 jõustunud majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse kohaselt pole aga kauplejatel enam kohustust end majandustegevuse registris registreerida¹⁴. Kohustus on enda tegevusest teatada siis, kui tegeletakse näiteks tubaka ja alkoholi müügi või reisiettevõtjana¹⁵. Tänu

⁸ Tiigiste, J., 2012. Statistika blogi <<https://statistikaamet.wordpress.com/2012/05/16/e-kaubandus-on-viimasel-kumnendil-hoogsalt-arenenud/>>.

⁹ Statistikaamet, 2015. E-kaubanduse võimalusi kasutatakse üha enam. <<http://www.stat.ee/90580/?highlight=interneti,kasutatavus>>.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Kaubandustegevuse seadus §2 p 7.

¹² Tarbijakaitseamet, 2014. E-poodide usaldusväarsuse kasvu eeldus on eeskätt korrektsus koduühel. <<http://www.tarbijakaitseamet.ee/et/node/5108>>.

¹³ Äriseadustik, 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995– RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 30.12.2015, 73, § 2 p 2.

¹⁴ Kõiv, S., 2015. „Aus mäng aukohale“, Äripäev. <<http://www.aripaev.ee/arvamused/2015/08/16/aus-mang-aukohale>>.

¹⁵ Majandustegevuse seaduse üldosa seadus, 23.02.2011, jõustunud 01.07.2014- RT I , 25.03.2011,1 ... RT I, 19.03.2015, 51, § 8 p 2 lg 5.

sellele, et e-kaubandusega tegelevad ettevõtted ei pea ennast majandustegevuse registris registreerima, puudub ka ametlik statistika ja ülevaade e-kaubandusega tegelevatest ettevõttest.

Kuna e-kaubandust otseselt reguleerivat seadust Eestis pole, siis peab e-kaupleja oma tegevuses lähtuma mitmest erinevatest seadusest nagu näiteks võlaõigusseadus, tarbijakaitse seadus, kaubandustegevuse seadus, isikuandmete kaitse seadus ja reklaamiseadus.

Üks tähtsamaid nõudeid, mida e-kauplejad tihti rikuvad on seotud tagastamisõigusega. Tulenevalt sellest, et ostja ei saa e-poe vahendusel tootega füüsiliselt tutvuda nagu tavapoes, saab vastavalt võlaõigusseadusele sidevahendi abil sõlmitud lepingust taganeda 14 päeva jooksul, ilma et tarbija peaks seda põhjendada¹⁶. Üheks oluliseks asjaks, mida tasub meeles pidada on veel, seadusest tulenev kaheaastane pretensiooni esitamise õigus, mis kehtib ka e-kaubanduses soetatud esemete puhul¹⁷.

Üheks sagedamaks rikkumiseks on see, et e-kaubanduses tegutsejad ei tagasta tarbijale lepingust taganemisel kauba kättesaamisega seonduvaid postikuluseid. Võlaõigusseaduse §49² sätestab, et lepingust taganemise korral tuleb tarbijale viivitamatult tagastada kõik lepingu alusel saadud tulud, sealhulgas ka kauba kätte toimetamisega seotud kulud.

Ettevõtte kes tegutseb e-kaubanduses peab veenduma, et veebilehel, kus ta oma kaupu või teenuseid pakub, oleks arusaadavalt ja selgelt esitatud järgmised kaupleja andmed:

1. Nimi või ärinimi.
2. Tegevuskoha aadress.
3. E-posti aadress ja telefoni number.¹⁸

¹⁶ Võlaõigusseadus, 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002- RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.03.2016, 2, § 46 lg 1.

¹⁷ Võlaõigusseadus § 218 lg 2.

¹⁸ Kaubandustegevuse seadus § 4 p 11.

Lisaks tuleb tarbijale esitada korrektselt lepingueelne teave, sealhulgas lepingutingimused, vastavalt VÕS §54-le.

E-kauplejad on sageli seadnud ka tingimusi, et kaup peab olema tagastamise hetkel avamata ning originaalpakendis. Siinkohal on aga unustatud, et tarbijal on seadusest tulenev õigus kaubaga tutvumiseks.

Selleks, et alustada e-kaubanduses, tuleks kõigepealt tutvuda kõigi e-kauplejale seatud nõuetega ning alles siis tegutsema hakata. E-kaubanduse aususe ja tarbija usalduse eest vastutajaks on seal tegutsevad müüjad. Kahjuks on aga ausa e-kaubanduse kõrvale tekkinud ka palju kauplejaid, kes seadusest tulenevaid kohustusi ei täida ning panevad ausad kauplejad halba valgusesse.

Sellise varimajanduse edendajateks on enamasti erinevates ostukeskkondades ja sotsiaalmeedias tegutsevad füüsilised isikud, kes müüvad või tellivad uusi kaupu välismaalt ja müüvad neid edasi juurdehindlusega, jättes saadud tulud deklareerimata. Sellise tegevuse on enda huviorbiiti võtnud ka Maksu- ja Tolliamet, kes oma 2013. aasta kontrollide tulemusel tuvastas registreerimata ettevõtluse kaudu kaupade müüki ligi 91 000 euro eest, millelt oli jäetud tulu deklareerimata ligi 16 000 euro ulatuses¹⁹.

Maksu- ja Tolliameti üheks peamiseks eesmärgiks perioodil 2013-2016 on vähendada ebaausa majandustegevuse osakaalu²⁰. Selle saavutamiseks e-kaubanduses, lõi Maksu- ja Tolliamet 2013. aastal e-kaubanduse töögrupi, kes tegeleb varimajandusega võitlemisega just e-kaubanduses.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et interneti laialdane levik on andnud hea võimaluse müüa kaupu ja teenuseid e-kaubanduses igas vanuses ja elukohaga inimestele. E-kaubanduse populaarsuse kasvu kinnitab ka statistika, mille kohaselt on e-kaubanduse kasutajate arv iga aastaga tõusnud. Kuid selleks, et e-kaubanduses tegutsema hakata, tuleks viia ennast kõigepealt kurssi erinevate seaduste ja

¹⁹ Maksu- ja Tolliamet, 2014. „MTA tuletab meelde: Deklareerida on vaja ka internetis kauplemiselt saadud tulu”. <<http://www.emta.ee/et/uudised/mta-tuletab-meelde-deklareerida-vaja-ka-internetis-kauplemiselt-saadud-tulu>>.

²⁰ Maksu- ja Tolliamet, 2013. MTA arengukava 2013-2016. <https://www.emta.ee/sites/default/files/kontaktid-ja-ametist/ameti-struktuur-ulesanded-strateegia/strateegia/mta_arengukava_2013-2016.pdf>.

nõuetega, mis reguleerivad e-kaubandust. See on esmatähtis just selleks, et vältida probleeme nii tarbija kui kontrolli teostavate organitega.

1.2 Varimajanduse mõiste ja olemus

Varimajandus on illegaalne majandustegevus ning eksisteerib igas majanduskeskkonnas legaalse majanduse kõrval. Oma varjatud iseloomu tõttu on väga tõenäoline, et iga inimene on mingil määral varimajandusega kokku puutunud. Selleks, et üldse mõõta varimajandust tuleks see esmalt defineerida. Selge ja ühtne definitsioon varimajandusel siiski puudub.

Varimajandust on levinumalt defineeritud, kui kogu majandustegevust, mis aitab kaasa ametlikult arvatud rahvamajanduse kogutoodangule, kuid ei ole registreeritud majandustegevus. Sellist määratlust on kasutatud, näiteks Edgar L. Feige, Schneider, Frey ja Werner Pommerehne ja Herald Lubell.²¹ Philip Smith on varimajandust defineerinud, kui kaupade ja toodete turupõhist tootmist, mis on kas seaduslik või ebaseaduslik, kuid ei kajastu sisemajanduse koguprodukti ametlikes prognoosides.²²

Varimajandus on nähtus, mis puudutab mitmeid majanduse valdkondi. Peamiselt soovitakse sellise tegevusega kõrvale hoiduda maksude maksmisest ning selle tulemusel hoida kaupade ja teenuste hindu madalamal, et saavutada turul parem positsioon võrreldes konkurentidega ja suurendada läbimüüki. Enamasti on kauba või teenuse hind tarbijale üheks kõige olulisemaks näitajaks ning võib seega meelitada tarbijat ostma just odavamad tooted.²³ Hinnatundlikus on enamasti tingitud kas madalatest palkadest või tööpuudusest. 2015. aastal oli töötuse määr

²¹ Schneider, F. & Enste, D., *Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences*, XXXVIII, *Journal of Economic Literature* (2000), 77-144, p 78.

²² Smith, P. (1994), 'Assessing the size of the underground economy: the Canadian statistical perspectives', *Canadian Economic Observer*, Catalogue no. 11-010, pp. 16-33.

²³ Eesti Konjunktuuriinstituut, *Varimajandus Eestis 2014* (elanike hinnangute alusel), (Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut, 2015).

Eestis 6,2%, mis on küll väiksem kui 2014. aastal, kuid siis üsna suur protsent rahvastikust²⁴.

Varimajandus suureneb enamasti siis, kui on kõrge inflatsioon, aeglane majanduskasv ja tööpuudus. Kui inimeste sissetulekud vähenevad, üritatakse leida alternatiivseid raha teenimisvõimalusi toime tulekuks ja üritatakse hoiduda maksude tasumisest, et oma sissetulekuid suurendada maksmata maksude arvelt. Üheks peamiseks põhjuseks, miks inimesed otsustavad varimajanduse kasuks on maksutõus. Seega tuleks maksutõusu planeerida siis, kui on tugev majanduskasv ning kui inimeste sissetulekute kasvutempo on suurem. Maksude langetamine pole aga lahendus varimajanduse osatähtsuse vähendamiseks. Madalad maksud võivad küll luua eelduse varimajanduse piiramisele, kuid maksudest kõrvale hoidumine on siiski peamiselt ühiskondliku teadlikkuse ja kujunenud tavade ja harjumuste küsimus.²⁵

Illegaalse kauba või teenuse ostmine on iga inimese vaba valik, kui tihti tehakse seda just tahtmatult. Põhjusteks on enamasti kas teadmatus või müüja poolt petta saamine. Kui aga inimene soetab teadlikult illegaalset kaupa või teenust, peab ta arvestama ka sellega, et taolistel toodetel puudub garantii ja 14-päevane tagastusõigus ning samuti jäävad kaitseta ostja tarbijaõigused²⁶. Seega saab iga inimene teha vaba valiku mingit toodet või teenust soetades, lähtudes siis kas toote või teenuse hinnast või ausa äri põhimõtetest.

Varimajandus sisaldab endas kõiki turupõhisel nõudluse ja pakkumise teel pakutavaid legaalseid tooteid ja teenuseid, mis on tahtlikult ja sihilikult avaliku võimu eest varjatud järgnevatel põhjustel:

1. Vältida maksude tasumist sissetulekult, lisandunud väärtuse maksult ehk käibemaksult või teistelt maksudelt.
2. Vältida sotsiaalmaksu tasumist.

²⁴ Statistikaamet, 2016. Aasta lõpp tõi tööturule muutuse. < <https://www.stat.ee/277459>>.

²⁵ Eamets, R., *SKP arvestus ja varimajandus*, loengukonspekt, Tartu 2005.

²⁶ Tarbijakaitseamet, 2014. Eraisikult kaupa või teenust soetades ei laiene ostjale tarbijaõigused. <<http://www.tarbijakaitseamet.ee/et/node/4604>>.

3. Vältida teatud legaalse tööturu tingimusi, nagu näiteks miinimum palk, töötundidest kinnipidamine, ohutus standardite täitmine jne.
4. Vältida teatud halduslike protseduuride täitmist nagu näiteks statistiliste küsitluste täitmine või teised administratiivsed teadaandmised.²⁷

Suurim kahju, mis varimajanduse tagajärjel tekib on enamasti laekumata maksud riigile. Maksuhalduri ja maksukohustuslase õigused, kohustused ja vastutuse, maksumenetluse korra ning maksuvaidluste lahendamise korda reguleerib Maksukorralduse seadus (MKS). Kuigi maksude maksmist reguleerib seadus on see siiski iga inimese valik, kas ta tegeleb varimajandusega või maksab ausalt makse.

Maksudest kõrvalehoidumine ei ole probleemiks vaid Eestis, vaid enamikus arenenud riikides. Kui sotsiaalteadlased arvavad, et maksudest kõrvalehiilimine on sotsiaalne probleem, siis majandusteadlased väidavad, et tegemist on pigem tehnilise küsimusega.²⁸

Maksukuulekusest on saanud majanduspsühholoogia suur huviobjekt, sest maksude tasumine on tekitanud ühiskonnas sotsiaalsed valikud, kas maksta või mitte maksta. Kuigi maksude tasumine on kodaniku peamine kohustus riigi ees, sõltub maksukuulekus enamasti ikka inimese tõekspidamistest ja vaadetest.²⁹ Seega võib öelda, et maksude laekumine oleneb suuresti kodanike maksumoraalist ja maksude vajalikkuse teadlikkusest.

Eestis, kus avaliku halduse kulusid ei ole võimalik tasuda rahvusliku rikkuse arvelt ning umbes kolm neljandikku riigieelarvest on pärit maksutuludest, tuleks eriti suurt rõhku panna just maksumoraali tõstmisele kodanike seas³⁰. Sama meelt on ka Maksu- ja Tolliameti peadirektori Marek Helm, kelle sõnul on oluline tõsta

²⁷ Schneider, F., *Shadow Economies and Corruption all over the world: What do we really know?*, september 2006, 1-67, p 5.

²⁸ Lillemets, K., „Maksumoraal maksukäitumise kujundajana ja selle peamised isikupõhised mõjutegurid“, Riigikogu Toimetised (2007), nr 20.

²⁹ Lillemets, K., „Maksumoraal maksukuulekuse mõjutajana“, Riigikogu Toimetised (2007), nr 16.

³⁰ Ibid.

teadlikust maksude ja maksukuulekuse kohta just noorte seas, kus teadmised on sageli ebapiisavad³¹.

Võib öelda, et majandus jaguneb kokkuleppeliselt kaheks: ametlik majandus ja varjatud majandus. Omakorda jaguneb ametlik majandus avalikuks- ja eramajanduseks. Need ettevõtted, kes tegutsevad ametlikult, deklareerivad enamasti oma tulusid ausalt ja maksavad riigile või kohalikule omavalitsusele makse, millest kõik kodanikud mingil määral hüvesid saavad.³²

Varjatud majandus jaguneb samuti kaheks: varimajanduseks ja peremajanduseks. Varjatud majandus on tegevus, mis toimub väljaspool ühiskondlikku regulatsiooni ja avalik võim ei suuda seda olemasolevate võimalustega kajastada ega ka reguleerida. Peremajanduse ehk kodumajandus on peamiselt kodumajanduslik nagu näiteks igapäevased kodused tööd: söögitegemine ja koristamine. Enamasti ei kasutata kodumajanduse tehingutes raha, sest tegevused on suunatud perede kulutuste vähendamisele.³³

Varimajandust võib omakorda jagada kaheks: „halliks“ ehk poollegaalseks varimajanduseks ja „mustaks“ ehk illegaalseks varimajanduseks. „Hall“ ehk poollegaalne varimajandus ei ohusta otseselt kedagi ning tegevus kui selline on seaduslik ja avalik, kuid tegeletakse tulude varjamise ja seega maksukahju tekitamisega riigile.³⁴ Sellise varimajandusega tegelejateks on näiteks erinevates oksjonikeskkondades või sotsiaalmeedias tegutsevad eraisikud, kes müüvad ja vahendavad uusi ja kasutamata esemeid, jättes sellelt saadud tulu deklareerimata.

„Musta“ ehk illegaalse varimajanduse alla kuuluvad seadustega otseselt keelatud või ühiskonda kahjustavad tegevused nagu näiteks prostitutsiooni pakkumine, salakaubandus või narkootikumite tootmine.³⁵

Eesti Konjunkturiinstituut on juba aastaid viinud läbi uuringuid varimajandusest. 2014. aasta uuringu Varimajandus Eestis eesmärgiks oli hinnata varimajanduse

³¹ Lääne-Viru arenduskeskus, 2015. Õppefilm toob maksuteema noortele lähemale. <<http://www.arenduskeskus.ee/esillinastus-oppefilm-maksutarkus/>>.

³² Eamets R., *SKP arvestus ja varimajandus*, loengukonspekt, Tartu 2005.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Kuhu M., 2007 „Varimajandus Eestis“, *Eesti Statistikaameti teemaleht*, nr 3, lk 2.

neid tahke, mis puudutavad illegaalselt realiseeritavate kaupade ja teenuste tarbimist ning ümbrikupalka. Uuring viidi läbi 2014. aasta detsembris, kus küsitleti 806 elanikku. Küsitletud isikud kuulusid EKI tarbijate paneeli koosseisu ning esindasid läbilõiget Eesti elanikest soo, rahvuse, elukoha, regiooni, vanuse (18- 74 eluaastat), hariduse ja netosissetuleku järgi.³⁶ Uuringu üheks peamiseks eesmärgiks oli välja selgitada, millised on Eesti elanike peamised mõjutajad ostuotsuste tegemisel, kas määravaks teguriks on hind või kauba seaduslik päritolu ja sellega kaasnevad tarbijaõigused. Elanike hoiakute teadasaamiseks küsiti tarbijatelt, kas nad eelistaksid osta kaupu või teenuseid pigem odavamalt teades, et selle eest on riigimaksud maksmata või siis ollakse valmis maksuma õiglast hinda kauba või teenuse eest, mille pealt on maksud ausalt tasutud?³⁷

Tulemused näitasid, et legaalselt eelistasid kaupu ja teenuseid osta 54% vastanutest, samas kui 18% vastanutest pidas olulisemaks soodsat hinda mitte seda, kas soetatud kauba või teenuse eest on makse makstud ning 28% vastanutest käitub olenevalt olukorrast ühte- või teistmoodi. Kõige enam eelistasid soodsama hinnaga kaupu ning teenuseid, millelt võisid olla maksud tasumata, 18-29 aastased elanikud (26%), legaalseid kaupu või teenuseid eelistasid nad samaaegselt teistest vanusegruppidest kõige vähem (41%). Illegaalsete kaupade ja teenuste eelistajad oli enam madalama sissetulekuga elanike hulgas (23%), kelle netosissetulekuks oli kuni 200 eurot pereliikme kohta kuus.³⁸

Uuringu tulemustest võib järeldada, et inimeste eelistused jagunevad üldiselt kaheks. Inimesed, kes eelistavad legaalseid kaupu ja kelle maksumoraal on kõrge ja inimesed, kes peavad oluliseks madalat hinda ega hooli tarbijaõigustest ega ausast ärist. Varimajanduse toetajateks on enamasti noorema ealised inimesed, kes on ilmselt kas üliõpilased või madalapalgalised. Uuring toetab väidet, et varimajandus on suurem, kui palgad on madalad ning tööpuudus suur.

³⁶ Eesti Konjunktuuriinstituut, 2015. Varimajandus Eestis 2014 (elanike hinnangute alusel), Eesti Konjunktuuriinstituut. <https://www.mkm.ee/sites/default/files/varimajandus_eestis_2014_elanike_hinnangute_alusel_.pdf>.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

Järjest enam populaarsust koguv e-kaubandus on loonud uue ja soodsa koha inimestele, kelle eesmärgiks on teenida tulu varimajandusega. E-kaubanduse laialdast levikut ja kasutamist kinnitab ka 2013. aasta Riigikantselei uuring, mille tulemustest selgus, et 86% küsitlusele vastanuist on ostnud erinevaid tooteid või teenuseid e-kanalitest³⁹. E-kaubandusele aitab suuresti kaasa ka Eesti e-riigi staatus ja laialdane interneti levik. 2015.aastal oli kodune internetiühendus 88%-l Eesti leibkondadest, mis on eelneva aastaga viis protsenti rohkem⁴⁰.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et varimajandust eksisteerib igas riigis. Varimajandust on defineeritud erinevatel viisidel, kuid ühtne definitsioon siiski puudub. Varimajandust on levinumalt defineeritud, kui kogu majandustegevust, mis aitab kaasa ametlikult arvatud rahvamajanduse kogutoodangule, kuid ei ole registreeritud majandustegevus. Suurim kahju, mis varimajandusest enamasti tekib on laekumata maksutulud riigile. Varimajanduse üheks eesmärgiks on oma tegevust võimalikult hästi varjata ja säilitada anonüümsus ning selle abil teenida kasumit ja hoiduda kõrvale maksude maksmisest. Internet oma mastaapsuse ja anonüümsusega on varimajandusega tegutsemiseks ideaalne koht ja seda kasutab ära järjest enam inimesi.

³⁹ Riigikantselei, 2013. E-äri ja e-kaubanduse kasutamine Eestis ja kasutamise laiendamise võimalused.<http://www.mkm.ee/public/Lopparuanne_-_E-ari_ja_ekaubandus_1_6_avalik_2013.pdf>.

⁴⁰ Statistikaamet, 2015. E-kaubanduse võimalusi kasutatakse üha enam.<<http://www.stat.ee/90580/?highlight=interneti,kasutatavus>>.

2 FÜÜSILISE ISIKU E-KAUBANDUSES TEENITUD TULUD JA NENDE DEKLAREERIMINE EESTIS

2.1 Füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamine

E-kaubanduse populaarsust ei kasuta ära ainult ettevõtjad vaid ka järjest rohkem füüsilised isikud, kes müüvad kaupu interneti vahendusel ja jätavad saadud tulud deklareerimata. Selline tegevus tekitab olulise maksukahju riigile ning jätab tarbijad ilma nende õigustest. Samuti põhjustab kahju selline tegevus ka ettevõtjatele ja nende müüginumbritele, sest tihtipeale pakuvad füüsilistest isikutest müüjad kaupu odavamalt, kui registreeritud müüjad.

Füüsiline isik on resident, kui tema elukohaks on Eesti või kui ta viibib Eestis 12 järjestikuse kalendrikuu jooksul vähemalt 183 päeva, mida hakatakse arvutama Eestisse saabumise päevast. Samuti on Eesti riigi residendiks välisteenistuses viibiv Eesti riigiteenistuja.⁴¹ Eesti residendist füüsiline isik, on kohustatud esitama tuludeklaratsiooni maksustamisperioodi tulude kohta Maksu- ja Tolliametile maksustamisperioodile järgneva aasta 31. märtsiks⁴². Tuludeklaratsiooni esitamise kohustust pole isikutel, kelle tulu ei ületanud maksuvaba tulu määra või kelle maksustamisperioodi tulult ei ole vaja täiendavalt tulumaksu tasuda⁴³.

Kõik füüsilisele isikule laekuvad tulud kuuluvad maksustamisele, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Maksustatavaks tuluks loetakse residendist füüsilise isiku maksustamisperioodil Eestis ja väljaspool Eestit kõikidest tuluallikatest saadud tulud, kuhu kuulub ka e-kaubanduse vahendusel teenitud tulud. Tulumaksuseaduse (TuMS) § 12 lõikes 1 on toodud tululiikide loetelu, mida maksustakse tulumaksuga, kuid tulumaksuga maksustatakse ka loetelust

⁴¹ Tulumaksuseadus, 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000– RT I 1999, 101, 93 ... RT I, 17.12.2015, 23, §6.

⁴² Tulumaksuseadus §44 lg 1.

⁴³ Tulumaksuseadus §44 lg 6.

puuduvad tululiigid, mis oma majandusliku sisu poolest vastavad tulu mõistele.⁴⁴ Kuigi TuMS tulu mõistet otseselt ei sätesta, on tuluga tegemist juhul, kui tegemist on tagastamatu sissetulekuga ehk, kui isiku rahaliselt hinnatav vara suureneb⁴⁵.

E-kaubandus on andnud füüsilistele isikutele hea võimaluse tegeleda ettevõtlustegevusega küllaltki märkamatu ja anonüümselt ning jätta saadud tulud deklareerimata. Maksukorralduse seaduse §10 sätestab maksuhalduri ülesanded ja menetluse läbiviimise põhimõtted. Hetke olukorras, kus internetis tegutsevate füüsiliste isikute identifitseerimine on keeruline, on raskendatud maksuhalduril menetlust läbi viia võimalikult lihtsalt, kiirelt ja efektiivselt.

Internetis füüsilise isikuna kaupade müümisest saadud tulu maksustamisel omab tähtsust see, milline oli selle tegevuse eesmärk ja põhjus ning kauba seisukord. Tähtis on määratleda isiku tegevuse järjepidevus, kas isik tegutseb juhuslikult või järjepidevalt. Siin kerkibki esile esimene ja suurim probleem füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamises. Üksi Eesti riigi seadus ei defineeri sõnaliselt ega arvuliselt juhuslikku ja järjepidevat tegevust ja selle eristamises puudub selgus.

Kui füüsilise isiku esemete müük on juhuslik tegevus ning tegevus ei vasta ettevõtluse tunnustele, siis on kaupade müügist saadud tulu maksustamisel käsitletav kui vara võõrandamisest saadud tulu. Vara võõrandamisel maksustatakse saadud kasu, st ostu- ja müügihinna vahe, mida on vähendatud ostu- ja müügiga seotud tehingukuludega⁴⁶.

Olukorras, kus füüsiline isik vahendab tellimusi on maksustamise eelduseks tulu saamine. Kui isik kogub kokku tellimused ja teeb seda kõigi eest ilma vahendustasu võtmata, siis antud tegevus maksustamisele ei kuulu. Kui aga füüsiline isik saab tellimuse vahendamise eest vahendustasu, siis tulenevalt

⁴⁴ Tulumaksuseadus §12.

⁴⁵ Lind, K., 2003. „Tulu mõiste“

<https://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2003/5/58331.PRN.prv.php>.

⁴⁶ Tulumaksuseaduse § 15.

tegevuse eesmärgist ja järjepidevusest tuleb vahendustasu deklareerida, kas tuludeklaratsiooni vormil A kui muu tulu või vormil E, kui ettevõtlustulu⁴⁷.

Kui kaup on ostetud enda tarbeks ning seda kasutatakse ning alles pärast seda müüakse edasi, siis tuleks seda käsitleda, kui isiklikus tarbimises olnud kauba müüki. Sellisel juhul ei ole enam tegemist uue, kasutamata või originaalpakendis oleva kaubaga, vaid kasutatud kaubaga, mille kogused ei ole suured. Isiklikus tarbimises olnud kauba müügist saadud tulu tulumaksuga ei maksustata ning sellist tulu ei pea deklareerima.⁴⁸ Maksuvabastust ei saa rakendada aga näiteks juhul, kui ostetud või tellitud kaup ei sobinud ning see müüakse uuea jaurde hindlusega edasi.

Kui isik tegeleb kaupade müügiga järjepidevalt, peaks antud tegevust käsitlema ettevõtlusena ning ta peaks olema kantud äriregistrisse⁴⁹. Ettevõtluseks loetakse kaupade müüki, kui müügitgevusega tegeletakse vaheltkasu saamise eesmärgil. Ettevõtluse puhul vastab müügitgevus äritegevuse tunnustele (nt kasumi taotlemine, majanduslik iseseisvus, tegevuse plaanipärasus ja järjepidevus).⁵⁰ Ettevõtlus on ka kaupade reklaamimine laiemale isikute ringile ja vahendustasu saamine teiste isikute ostude vahendamisel.

Kui füüsiline isik müüb kaupu järjepidevalt ja saab sellest tulu, siis saab seda lugeda ettevõtluseks. Juhul, kui füüsiline isik ei ole registreeritud, on ta oma tegevusega sisuliselt siis eiranud majandustegevuse registreerimise kohustust (äriseadustik, kaubandustegevuse seadus, maksukorralduse seadus, tulumaksuseadus). Olukorras, kus füüsiline isik müüb järjepidevalt kaupu ja tema käive ületab 16 000 eurot, on ta ka eiranud juba käibemaksu kohustuslaseks registreerimise kohustust⁵¹.

TuMS § 14 lg 5 sätestab, et äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) võib kaubandustegevusega seotud kulud ettevõtlustulust maha arvata. Saadud

⁴⁷ Maksu- ja Tolliamet, 2016. Ettevõtlustulu. <<http://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/ettevotlustulu>>.

⁴⁸ Tulumaksuseadus §15 lg 4 p 4.

⁴⁹ Äriseadustik §2 p 2.

⁵⁰ Tulumaksuseadus §14 lg 2.

⁵¹ Käibemaksuseadus, 10.12.2003, jõustunud vastavalt §-le 50– RT I 2003, 82, 554 ... RT I, 31.12.2015, 12, §19 lg 1.

kasumit maksustatakse tulu- ja sotsiaalmaksuga. Ettevõtlustulu deklareeritakse tuludeklaratsiooni vormil E. Vormil E tuleb deklareerida ka sellise kaupleja majandustegevusest saadud tulud, kes pole äriregistrisse kantud. Antud juhul, kui füüsiline isik teenib ettevõtlustulu, kuid ei ole FIE-na registreeritud, siis ei tohi ta seaduse järgi tuludest kulusid maha arvata⁵².

14. jaanuaril 2009 tegi Riigikohus kohtuotsuse haldusasjas nr 3-3-1-70-08. Vaidlus puudutas füüsilise isiku ettevõtlustulu maksustamist. Nimelt soetas füüsiline isik 2005. aastal 44 sõiduauto ja müüs neist 34 sõiduauto. Maksuhalduri seisukoht selles kaasuses oli, et nii suur kogus sõiduautosid ei saa olla isiklikuks tarbimiseks ning tegemist on ettevõtlusega. Sellest tulenevalt tuli isikul tasuda tulumaksu, sotsiaalmaksu, käibemaksu ja kogumispensioni makset. Maksuvabaks loeti viie sõiduauto võõrandamisest saadud tulu, mis maksuhalduri arvamisel olid isiklikuks kasutamiseks. Kuigi TuMS § 14 lg 5 lubab ettevõtlusega seotud kulusid maha arvata ainult registreeritud ettevõtjal, siis selles juhtumis maksuhaldur arvas maha ettevõtlustulust dokumentaalselt tõendatud ettevõtlusega seotud kulud, kuigi maksumaksja ei olnud ennast füüsilisest isikust ettevõtjana registreerinud.

Riigikohus oli seisukohal, et ettevõtlustulu saadi kauba müümisest, seega tuleb vara võõrandamisest saadud kasu arvutada TuMS § 37 lg 1 kohaselt ning vara müügist saadud tulust tuleb maha arvata vara soetamismaksumus ja vara rendamisega seotud kulud. Nende maha arvamiste tegemisel ei kehti TuMS § 14 lõikes 5 toodud piirang. Kolleegiumi arvates käitus maksuhaldur õigesti, kuid viitas valele TuMS sättele. Nii jäi ka vastuseeta maksumaksjate liidu poolt korduvalt tõstatatud kahtlus, et TuMS § 14 lg 5 on põhiseadusega vastuolus.

Maksumaksjate Liit esotas Martin Hubergiga on aga korduvalt tõstatanud ülesse kahtluse, et TuMS § 14 lg 5 on põhiseadusega vastuolus. Oma analüüsis toetus ta ühe naise juhtumile, kes müüs turul kaupu ehk tegeles ettevõtlusega, kuid ei olnud registreerinud ennast äriregistris. Naine deklareeris küll oma tulud ning maksis ka maksud, kuid arvestas tuludest maha ka kulud, mis on aga keelatud isikutele, kes

⁵² Tulumaksuseadus §14 lg 5.

ei oma registreeringut äriregistris. Naine põhjendas oma tegevust teadmatus ja seaduse mittetundmisega ning sellega, et turu juhtkond väljastas talle rendilepingu ja müügiloa. Maksuamet ei pidanud seda aga vabandavaks põhjuseks ning selline eksimus tõi naisele kaasa tagantjärele tulu- ja sotsiaalmaksu kohustuse.⁵³

Oma artiklis analüüsis Huuberg tulumaksuseaduse §14 lg 5 vastavust erinevate põhiseaduse paragrahvidega, mis puudutavad õiguste ja vabaduste piiramist, ühetaolist kohtlemist, omandiõiguse riivet, maksevõimelisuse printsiipi ja ettevõtlusvabaduse riivet. Ta jõudis arvamusele, et kui seadusandja on seisukohal, kus teatud isikute puhul tuleb ettevõtluseks lugeda ka ettevõtluskulud, siis on tegemist isikute ebavõrdse kohtlemisega võttes arvesse TuMS §14 lg 5 sätestatud kulude maha arvamise tingimusi. Nimelt tohib isikute õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Piirangud aga peavad olema vajalikud, kohased ja seatud eesmärgiga proportsionaalsed.⁵⁴

Antud juhtumis, kus eesmärgiks oli suunata isikut tegutsema vastavalt seadusele, ei tohiks rakendav kitsendus omada tagajärgi, millel võiks olla ülemäärane mõju nagu antud juhul maksukoormuse tõus. Tekib olukord, kus isikut karistatakse just kui kaks korda, esmalt väärteo korras trahviga, kui tuvastatakse, et isiku tegevus on olnud teadlik ja tahtlik ja teist korda maksukoormuse kasvuga.

Riigi ja maksuhalduri seisukohalt on suureks probleemiks ka füüsiliste isikute identiteedi kindlaks tegemine internetis. Erinevates müügikeskkondades ja foorumites tuleb registreerimisel valida endale enamasti kasutajanimi, mis ei pea olema seotud isiku nime või muude oluliste andmetega. Seega, kui müügikuulutuses on kirjas ebapiisav info ja kasutajanimeks on valitud varjunimi on ilma ostu tegemata peaaegu võimatu kindlaks teha, kes antud kauba müüjaks on. Eesti tuntumatest ja enam kasutatavatest müügikeskkondadest nõuavad isiku autentimist ID-kaardi või pangalingi kaudu vaid „osta.ee“ ja „buduaar.ee“.

⁵³ Karja, S., 2001. „Teadmatus maksab äris kätte“. Postimees.
<<http://tartu.postimees.ee/1906771/teadmatus-maksab-aris-katte>>.

⁵⁴ Huberg, M., 2002. „Kas tulumaksuseaduse § 14 lg 5 on põhiseadusega kooskõlas“. Maksumaksja nr 5, lk 12-15.

Veelgi suurem varimajandusega tegelemine toimub, aga sotsiaalmeedias Facebook. Erinevaid müügigruppe ja e-poodi tekib juurde sinna igapäevaselt, sest nende loomine on tasuta ning reklaamimine kiire ja lihtne. Selliste gruppide ja lehtede kasutajate arvud küündivad lausa mitmekümnetesse tuhandetesse. Õnneks on olemas ka sellised grupe, mille omanike maksumoraal on kõrge ja kes lubavad kaubelda ainult registreeritud kauplejatel⁵⁵.

Tänu interneti anonüümsusele on varimajandusega tegelevaid füüsilisi isikuid raske tabada, veelgi raskem on hinnata nende põhjustatud maksukahju. Ligikaudse hinnangu füüsiliste isikute põhjustatud maksukahjust erinevate müügikeskkondade vahendusel andis Kaspar Raudla oma magistritöös. Teostatud analüüsi tulemuste järgi on eraisikute põhjustatud maksukahju vahemikus 0,44 – 0,67 miljonit eurot aastas⁵⁶. Tegelikuses võib see summa olla aga mitmekordne, sest analüüsiti ainult viite ostu-müügi keskkonda.

Maksu- ja Tolliameti andmetel on e-kaubanduses varimajandusega tegelevateks isikuteks enamasti noored, kes on oma tegevust põhjendanud teadmatusena ja seaduse mitte tundmisega⁵⁷. Erinev kohtupraktika aga näitab seda, et seaduse mittetundmine ei vabasta vastutusest. Seega võib üheks probleemiks lugeda ka isikute vähesed teadmised, mille üheks põhjuseks võib olla vähene teavitustöö antud teemal.

Tänu internetis valitsevale anonüümsusele ja piiramatutele võimalustele on füüsiliste isikute aetavat varimajandust võimatu täielikult likvideerida, kuid seda on võimalik kindlasti vähendada. Selle kõige saavutamiseks on esmatähtis keskenduda probleemidele, mis hetkel pärsivad füüsiliste isikute sellise tegevuse avastamist ja maksutulude mitte laekumist. Nii seaduste täiustamine kui ka inimeste teadlikkuse tõstmine oleksid esmatähtsad selle jaoks, et füüsilised isikud ei tegutseks varimajandusega ja väärtustaksid ausa e-äri ajamist. Probleemiks ausa

⁵⁵ Tulbakain, M., 2014. „Must äri e-kaubanduses vohab täie hooga“. Postimees. <<https://m.postimees.ee/section/517/2993459>>.

⁵⁶ Raudla, K., 2015. Varimajandus e-kaubanduses ning sellest tulenev maksukahju Eestis. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia

⁵⁷ Matsalu, E., 2015. „E-kaubandus upub varimajandusse“ Äripäev. <<http://www.aripaev.ee/uudised/2015/08/05/e-kaubandus-upub-varimajandusse>>.

äri ajamisel on toodud ka suurt maksukoormust, mis on takistavaks eriti alustavale ettevõtjale.

2.2 Füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamise probleemid

Paari tuhande ametliku e-poe kõrvale on tekkinud sajad kui mitte tuhanded füüsilised isikud, kes on alustanud oma tegevust ebaseaduslikult, tekitades riigile oma tegevusega olulise maksukahju. Täpset arvu e-kaubandusega tegelevatest firmadest on raske öelda, sest alates 2014. aastast puudub neil kohustus registreerida ennast majandustegevuse registris. Tänu sellele, et e-kaubandusega tegelevad ettevõtted ei pea ennast majandustegevuse registris registreerima, puudub ka ametlik statistika ja ülevaade e-kaubandusega tegelevatest ettevõtetest. Statistika on aga oluline, see aitab analüüsida hetke olukorda ja prognoosida edaspidiseid trende. Üheks võimalikuks lahenduseks selgema ja parema pildi saamisest e-kaubanduses tegutsevatest ettevõtetest oleks majandustegevuse registris registreerimise nõude taastamine.

Füüsilised isikud, kes müüvad interneti vahendusel kaupu pakuvad enamasti tooteid soodsama hinnaga, kui ametlikud e-poed. Soodsam hind aga meelitab ligi ostjaid, kelle jaoks ei pruugi oluline olla see, kas müüja tegutseb ametlikult või varimajandusega. Varimajandust toetades, aga paneme halvemasse seisu ausa ettevõtlusega tegelevad inimesed, kelle klientuur väheneb ja selle arvelt väheneb ka käive. Riigieelarve suurimateks tuluallikateks on just käibemaks, tulumaks ja aktsiisimaks. Seega võib öelda, et varimajandusse investeeritud rahaga toetame varimajandusega tegelevat füüsilist isikut ja jääme kaudselt ilma riigi pakutavatest hüvedest, mida ausast ettevõtlusest laekuvatest maksudest riik meile pakub.

Üheks suurimaks probleemiks hetkel füüsilise isiku e-kaubanduses teenitud tulude maksustamisel on see, et juhusliku ja järjepideva tegevuse eristamises pole selgust. See on probleemiks nii tulu deklareerijale, kui maksuametnikule. Selle probleemi lahendamiseks peaks antud mõisted sõnastama kas arvuliselt või sõnaliselt. Mõistlik oleks kehtestada piirmäär füüsilise isiku tegevusele e-

kaubanduses, näiteks alla X summa või tehingute arvu võib isik tegeleda juhusliku tulu teenimisega ja selle ületamisel peab ta end registreerima ettevõtjana.

Kuna e-kaubandust otseselt reguleerivat seadust Eestis pole, siis peab e-kaupleja oma tegevuses lähtuma mitmest erinevatest seadusest nagu näiteks võlaõigusseadus, tarbijakaitseseadus, kaubandustegevuse seadus, isikuandmete kaitse seadus ja reklaamiseadus. Seaduse tundmine ja oma õiguste ja kohustuste teadmine on üks ausa ja läbipaistva e-kaubanduse alustalasid. Hetke olukorras peab kaupleja lähtuma, aga väga mitmetest seadustest ning millega ise tutvumine võib osutada üle jõu käivaks. See võib tingida olukorra, kus ettevõtlust alustada soovib isik peab palkama isiku, kes tegeleb seadusest tulenevate nõuete täitmisega. See tähendab aga lisakulusid ja võib üheks ajendiks olla, et isik otsustab ausa ettevõtluse asemel varimajanduse kasuks.

Sellise olukorra vältimiseks oleks ehk mõistlik luua eraldi e-kaubanduse seadus, mis reguleeriks e-kaubandust ja sisaldaks kõiki tingimusi, mida alustav e-kaupleja peaks teadma ja täitma. Ühtne ja kompaktne seadus oleks kindlasti arusaadavam, kui mitmete seadustega tutvumine, millest hetkel lähtuma peab. Üheks võimaluseks oleks ka e-kaubandusest teenitud tulude deklareerimise juhend, mille võiks koostada näiteks Maksu- ja Tolliamet. Tänu sellisele juhendile oleks inimestel palju arusaadavam, milliste kaupade müügist saadud tulud nad deklareerima peavad.

Probleemiga oleks vaja tegeleda kiiremas korras, et selline tegevus ei muutuks veelgi populaarsemaks. Seega ei tohiks olla reegliks olukord, kus varimajandusega tegelev isik avastatakse alles mõne vihje või riskipõhise kontrolli käigus. Selle ennetamiseks on esmatähtis maksuhalduri efektiivsem sekkumine.

Hetkel e-kaubanduses valitsev müüjate anonüümsus tekitab aga raskusi füüsiliste isikute tuvastamisel, kelle tegevus on varimajanduse iseloomuga. Kui ka müügikuulutus ei sisalda olulist infot, siis oleks ainukeseks võimaluseks isiku tuvastamisel konttollostu tegemine. Selline tegevus poleks aga kindlasti otstarbekas ning oleks vastuolu maksumenetluse läbiviimise põhimõtetega. Seega

võib öelda, et vabalt valitud kasutajanime taga tegutseva füüsilise isiku identifitseerimine on maksuhaldurile küllaltki aega nõudev, kui mitte öelda võimatu.

Selline isikute anonüümsus ja vabalt valitud kasutajanime taha varjumine on loonud olukorra, kus isik võibki jääda anonüümseks ja maksuametnikul ei õnnestu teda tuvastada. Selle probleemi võimalikuks lahenduseks oleks isiku audentimise nõue müügikeskkondades sarnaselt „osta.ee“ ja „buduaar.ee“-le. Nimelt peab antud keskkondades ennast registreerides, kas ID kaardi või pangalingi kaudu tuvastama, milleläbi edastatakse isikuandmed ka keskkonna haldajale.

Kui selline audentimise kohustus oleks olemas, oleks võimalik ka müügikeskkondadele seada informatsiooni esitamise kohustus, mis lihtsustaks oluliselt maksuhalduri kontrollitööd. Maksuhalduri ülesandeks poleks enam sel juhul füüsilise isiku tuvastamine ja nii öelda jälitustegevus vaid kohustus kontrollida saadud info puhul, kas tulud on deklareeritud õigesti ja maksud riigile tasutud.

Sarnast info edastamist ja koostööd teeb hetkel Maksu-ja Tolliamet Uber-iga. Nimelt edastab Uberi rakendus automaatselt infot juhtide teenistuse kohta Maksu- ja Tolliametile, kes omakorda saadud andmed kajastab automaatselt isikute tuludeklaratsioonis. Hiljem saavad isikud teha ka vastavaid maha arvamisi tuludest, kui teenust on osutatud füüsilisest isikust ettevõtjana.⁵⁸

Varimajanduse kasuks otsustamise vältimiseks aitaks kaasa kindlasti soodsamate tingimuste loomine ettevõtluse alustamiseks. Erinevad maksusoodustused motiveeriks kindlasti isikuid ausat äri ajama. Hetke olukord on aga küllantki ettevõtlust mittesooiv ning tänu sellele lõpetava paljud oma äritegevuse enim, kui see jaladki alla on saanud, sest maksukoormus ja konkurents on suur ning seeläbi turule siseneda küllaltki raske. Lisaks sellega tuleb konkureerida ka varimajandusega tegutsevate füüsiliste isikutega, mis teeb olukorra veelgi raskemaks.

⁵⁸ Roonema, H., 2015. „Eesti teeb ajalugu: Uberi äpp hakkab uuel aastal automaatselt infot juhtide teenistuse kohta maksuametile saatma“. <<http://geenius.ee/uudis/eesti-teeb-ajalugu-uberi-app-hakkab-uuel-aastal-automaatselt-infot-juhtide-teenistuse-kohta>>.

Füüsilised isikud, kes oma varimajandusliku tegevusega on jäänud vahele põhjendavad säärast tegevust enamasti teadmatusega. Inimeste vähesed teadmised aga pole lahendamatu probleem. Maksukuulekuse kujundamisega tuleks alustada juba varajasest east, et tulevased maksumaksjad oleksid teadlikud juba east, miks maksud on olulised ning milliseid hüvesid tänu sellele kogu Eesti rahvas saab. Üleüldine teavitustöö ja inimeste teavitamine probleemist võib samuti kaasa aidata sellele, et üha vähem füüsilisi isikuid soovib tegeleda varimajandusega.

Sellelaadseid kampaaniaid on Maksu-ja Tolliamet ka varemgi teinud. Näiteks 2011 korraldati teavitustööd seoses maksude tasumisega. Kampaaniaga püüti tõsta inimeste tähelepanu ja selgitada, et maksude maksmine on igati loomulik tegevus. Maksude tasumine on kõigi ühine kokkulepe, mis aitab riigil paremini toimida ja kodanikel saada sotsiaalseid garantiisid. Arvan, et sellelaadne kampaania või teavitustöö mõjuks nii mõnegi varimajandusliku tegevusega tegelevale füüsilise isikule.

Viimaseks lahenduseks oleks trahvide suurendamine, mis on ettenähtud olukorras, kus inimene on teadlikult jätnud deklareerimata tulud ja tegelenud varimajandusliku tegevusega sihilikult. Hetkel on trahv tulu varjamise eest füüsilisele isikule kuni 1200 eurot ja juriidilisele isikule käibe varjamise eest kuni 13 000 eurot. Trahvide suurendamine võib tuua ka vastupidise efekti ning varimajanduslikku tegevust hakatakse veel enam varjama.

E-kaubandus ja selles lokkav varimajandus vajavad kindlasti uusi lahendusi ja reguleerimist, et tagada aus ja toimiv majanduse osa. Interneti laialdane levik ja suur kasutajaskond on loonud võimalused kodust lahkumata sooritada oste ja teenida ka tulu. Paljud füüsilised isikud on läinud aga kergema vastupanu teed ning tegelevad seadusliku äri asemel varimajandusega. Sellise tegevuse peatamiseks on aga esmatähtis, et kasutusele võetaks meetmed selle takistamiseks. Võimalikeks lahendusteks võiks olla füüsiliste isikute järjepideva ja juhusliku tegevuse defineerimine kas tehingute arvu või teenitud tulu suurusega. Veel võiks kõik müügikeskkonnad võtta kasutusele nõude, kus inimene kes soovib registreeruda antud keskkonnas müüjaks, peab ennast

tuvastama kas ID-kaardiga või panga lingi kaudu. Sellest tulenevalt oleks võimalik seada ka teavituskohustus erinevatele müügikeskkondadele, kes edastaks infot maksuhaldurile nende isikute kohta, kes piirmäärasid ületasid. Kindlasti tuleks suurendada ka füüsiliste isikute teadlikust ja selleläbi üritada tõsta nende maksumoraali. Viimaseks lahenduseks võiks olla karistuste suurendamine, mis on ettenähtud varimajandusliku tegevuse eest.

KOKKUVÕTE

E-kaubanduse populaarsuse kasvuga on suurenenud ka füüsiliste isikute arv, kes müüvad kaupu internetis, kuid jätavad saadud tulud deklareerimata. Selline tegevus suurendab üleüldist varimajandust ja teeb kahju ausalt kauplejate mainele ning tekitab riigile olulise maksukahju. Internetis valitseva anonüümsuse tõttu on aga selliste isikute tuvastamine maksuhaldurile kujunenud küllaltki raskeks ning tänu sellele kogub selline tegevus järjest enam populaarseks.

Lõputöö aktuaalsuses seisnes selles, et e-kaubanduse osatähtsus jaekaubanduses suureneb iga aastaga. E-kaubanduse kasutamine aitab kokku hoida aega, sest ostude sooritamiseks ei pea kodust lahkuma ning tooteid võib saada osta kordades odavamalt kui poest. Ausa ja usaldusväärse e-kaubanduse kõrvale on aga tekkinud ka palju füüsilisest isikust kauplejaid, kes müüvad ja osutavaid teenuseid, kuid ei deklareeri tulusid. Sellise tegevusega tekitavad eraisikust kauplejad olulise maksukahju riigile ning õhnestavad e-kaubanduse usaldusväärset, kuna nad ei vastuta müüdüd kauba või osutatud teenuse eest.

Lõputöö uudsus seisnes selles, et e-kaubandusel vahendusel füüsilise isiku teenitud tulude maksustamist pole autorile teadaolevalt varasemalt teadustöodes analüüsitud. Samuti pole uuritud e-kaubanduse maksustamisega seotud probleeme ja pakutud võimalikke lahendusi, kuidas e-kaubanduses olevat varimajandust piirata.

Uurimisprobleemiks antud töös oli e-kaubanduses järjest suurenev varimajandus, mille põhjustajateks on füüsilised isikud, kes müüvad kaupu või osutavad teenust, kuid jätavad saadud tulu deklareerimata. Tulu deklareerimisel on oluliseks tehingu sisu määratlemine, kas tegemist on juhusliku või järjepideva müügiga. Füüsilise isiku juhusliku ja järjepideva tegevuse eristamine ongi hetkel üheks peamiseks probleemiks varimajandusega tegelevate füüsiliste isikute kindlaks tegemisel ja karistamisel, sest see pole seadusega kindlalt defineeritud.

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida e-kaubanduse vahendusel füüsilise isiku teenitud tulude maksustamist.

Selleks, et lõputöö eesmärki saavutada, oli esimeseks uurimisülesandeks anda ülevaade e-kaubandusest ja selle olemusest. E-kaubandus on kauba või teenuse müügiks pakkumine ja müük internetis ilma osapoolte üheaegse füüsilise kohalolekuta. E-kaubandus on hoo sisse saanud just viimastel aastatel, kus selle kasutajaskond on iga aastaga oluliselt suurenenud. Järjest enam suureneb ka ebaausate kauplemisvõtetega müüjate arv, kelle moodustavad enamasti füüsilised isikud.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade varimajandusest ja selle olemusest. Varimajandusele pole leitud ühtset definitsiooni, kui levinumalt defineeritakse seda, kui kogu majandustegevust, mis aitab kaasa ametlikult arvatud rahvamajanduse kogutoodangule, kuid on samaaegselt registreerimata. Varimajanduse üheks peamiseks ülesandeks on saada paremat konkurentsipositsiooni, pakkudes soodsaid hindu ja jättes tulud deklareerimata.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida probleeme seoses füüsiliste isikute e-kaubanduses teenitud tulude maksustamisega. Selgus, et peamiseks probleemiks on füüsilise isiku juhusliku ja järjepideva tegevuse eristamises. Samuti on suureks probleemiks tuvastada neid isikuid, kes teenivad tulusid e-kaubanduse vahendusel ja jäta need tulud deklareerimata. Probleemiks on ka inimeste teadmatus ja seaduste mittetundmine, mis muidugi ei vabasta vastutusest. Maksumaksjate poolt on toodud probleemiks ka liigselt suur maksukoormus, mis pärsib äri alustamist ja turule sisenemist.

Neljandaks uurimisülesandeks oli leida ja pakkuda välja lahendusi probleemidele seoses füüsilise isikute teenitud tulude maksustamisega e-kaubanduses. Võimalikeks lahendusteks võiks olla füüsiliste isikute järjepideva ja juhusliku tegevuse defineerimine kas tehingute arvu või teenitud tulu suurusega. Samuti võiks kõik müügikeskkonnad võtta kasutusele nõude, kus inimene kes soovib registreeruda antud keskkonnas müüjaks, peab ennast tuvastama kas ID-kaardiga või panga lingi kaudu. Sellest tulenevalt oleks võimalik seada ka teavituskohustus

erinevatele müügikeskkondadele, kes edastaks infot maksuhaldurile nende isikute kohta, kes piirmäärasid ületasid. Kindlasti tuleks suurendada ka füüsiliste isikute teadlikust ja selleläbi üritada tõsta nende maksumoraali. Viimaseks lahenduseks võiks olla karistuste suurendamine, mis on ettenähtud varimajandusliku tegevuse eest.

SUMMARY

The title of this thesis is „Taxation of Income Earned by Sole Proprietors via E-commerce.” The thesis is written in Estonian and consists of 37 pages and 40 cited sources.

The problem of the thesis is a growing shadow economy activities in e-commerce. It is caused by natural persons who sell goods in the internet, but leave the income undeclared.

The aim of the thesis was to analyze e-commerce taxation of income earned by natural persons. In order to achieve the objective of the thesis, the following research tasks were set.

1. To provide an overview of e-commerce and its nature.
2. To provide an overview of the shadow economy and its nature.
3. To analyze the problems associated with the natural persons earned income taxation in the e-commerce.
4. Provide possible solutions to solve problems on the taxation of natural persons earned e-commerce income.

The theoretical part of the thesis provides an overview of the e-commerce and the shadow economy basic concepts. The analytical part of the thesis is based on the qualitative research method and thus specialized literature, acts and relevant articles. During the writing of the thesis the author came to the conclusion that the main problem of of income taxation earned by natural persons in e-commerce is the lack of clarity in distinguishing between random and consistent income.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Eamets, R., SKP arvestus ja varimajandus, loengukonspekt, Tartu 2005.

E-commerce Directive 2000/31/EC of 8 June 2000, on electronic commerce, OJ L 178, 17.7.2000

<<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997L0007&rid=4>>

Eesti Konjunktuuriinstituut, 2015. Varimajandus Eestis 2014 (elanike hinnangute alusel), <https://www.mkm.ee/sites/default/files/varimajandus_eestis_2014_elanike_hinnangute_alusel_.pdf>.

Eesti Konjunktuuriinstituut, Varimajandus Eestis 2014 (elanike hinnangute alusel), (Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut, 2015).

Euroopa Liidu tarbija nõustamiskeskus, E-kaubandus <<http://www.consumer.ee/e-kaubandus-4/>>.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25.oktoober 2011, tarbija õiguste kohta.

<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:et:PDF>>.

Huberg, M., 2002. „Kas tulumaksuseaduse § 14 lg 5 on põhiseadusega kooskõlas“. Maksumaksja nr 5, lk 12-15.

Karja, S., 2001. „Teadmatus maksab äris kätte“. Postimees.

<<http://tartu.postimees.ee/1906771/teadmatus-maksab-aris-katte>>.

Kaubandustegevuse seadus, 11.02.2004, jõustunud 15.04.2004 – RT I 2004, 12, 78 ... RT I, 12.07.2014, 59.

Kuhi M., 2007 „Varimajandus Eestis“, Eesti Statistikaameti teemaleht, nr 3, lk 2.

Kõiv, S., 2015. „Aus mäng aukohale“, Äripäev.
<<http://www.aripaev.ee/arvamused/2015/08/16/aus-mang-aukohale>>.

Käibemaksuseadus, 10.12.2003, jõustunud vastavalt §-le 50– RT I 2003, 82, 554 ... RT I, 31.12.2015, 12.

Lillemets, K., „Maksumoraal maksukuulekuse mõjutajana“, Riigikogu Toimetised (2007), nr 16.

Lillemets, K., „Maksumoraal maksukäitumise kujundajana ja selle peamised isikupõhised mõjutegurid“ ,Riigikogu Toimetised (2007), nr 20.

Lind, K., 2003. „Tulu mõiste“
<https://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2003/5/58331.PR.N.prv.php>.

Lääne-Viru arenduskeskus, 2015. Õppefilm toob maksuteema noortele lähemale.
<<http://www.arenduskeskus.ee/esillinastus-oppefilm-maksutarkus/>>.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2006. E-äri õiguslikud nõuded
<<https://www.mkm.ee/et/analused-ja-uuringud>>.

Majandustegevuse seaduse üldosa seadus, 23.02.2011, jõustunud 01.0.2014- RT I , 25.03.2011,1 ... RT I, 19.03.2015, 51.

Maksu- ja Tolliamet, 2013. MTA arengukava 2013-2016.
<https://www.emta.ee/sites/default/files/kontaktid-ja-ametist/ameti-struktuur-ulesanded-strateegia/strateegia/mta_arengukava_2013-2016.pdf>.

Maksu- ja Tolliamet, 2014. „ MTA tuletab meelde: Deklareerida on vaja ka internetis kauplemiseslt saadud tulu’’. <<http://www.emta.ee/et/uudised/mta-tuletab-meelde-deklareerida-vaja-ka-internetis-kauplemiseslt-saadud-tulu>>.

Maksu- ja Tolliamet, 2016. Ettevõtlustulu. <<http://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/ettevotlustulu>>.

Matsalu, E., 2015. „E-kaubandus upub varimajandusse“ Äripäev.
<<http://www.aripaev.ee/uudised/2015/08/05/e-kaubandus-upub-varimajandusse>>.

Raudla, K., 2015. Varimajandus e-kaubanduses ning sellest tulenev maksukahju Eestis. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia

Riigikantselei, 2013. E-äri ja e-kaubanduse kasutamine Eestis ja kasutamise laiendamise võimalused. <http://www.mkm.ee/public/Lopparuanne_-_E-ari_ja_ekaubandus_1_6_avalik_2013.pdf>.

Riigikogu, 2016. Seadusloome. <<http://www.riigikogu.ee/tutvustus-ja-ajalugu/riigikogu-ulesanded-ja-tookorraldus/mida-riigikogu-teeb/seadusloome/>>.

Roonema, H., 2015. „Eesti teeb ajalugu: Uberi äpp hakkab uuel aastal automaatselt infot juhtide teenistuse kohta maksuametile saatma“. <<http://geenius.ee/uudis/eesti-teeb-ajalugu-uberi-app-hakkab-uu-el-aastal-automaa-tselt-infot-juhtide-teenistuse-kohta>>.

Schneider, F. & Enste, D., *Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences*, XXXVIII, Journal of Economic Literature (2000), 77-144, p 78.

Schneider, F., *Shadow Economies and Corruption all over the world: What do we really know?*, september 2006, 1-67, p 5.

Siimon, A., 2009. Kaubandus põhimõisted ja seosed. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. <http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/Kaubandus_web.pdf>.

Smith, P. (1994), ‘Assessing the size of the underground economy: the Canadian statistical perspectives’, Canadian Economic Observer, Catalogue no. 11–010, pp. 16–33.

Statistikaamet, 2015. E-kaubanduse võimalusi kasutatakse üha enam. <<http://www.stat.ee/90580/?highlight=interneti,kasutatavus>>.

Statistikaamet, 2015. E-kaubanduse võimalusi kasutatakse üha enam. <<http://www.stat.ee/90580/?highlight=interneti,kasutatavus>>.

Statistikaamet, 2016. Aasta lõpp tõi tööturule muutuse. <<https://www.stat.ee/277459>>.

Tarbijakaitseamet, 2014. E-poodide usaldusväärse kasvu eeldus on eeskätt korrektsus koduõuel. <<http://www.tarbijakaitseamet.ee/et/node/5108>>.

Tarbijakaitseamet, 2014. Erasisikult kaupa või teenust soetades ei laiene ostjale tarbijaõigused. <<http://www.tarbijakaitseamet.ee/et/node/4604>>.

Tiigiste, J., 2012. Statistikablogi
<<https://statistikaamet.wordpress.com/2012/05/16/e-kaubandus-on-viimasel-kumnendil-hoogsalt-arenenud/>>.

Tulbakain, M., 2014. „, Must äri e-kaubanduses vohab täie hooga “. Postimees.
<<https://m.postimees.ee/section/517/2993459>>.

Tulumaksuseadus, 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000– RT I 1999, 101, 93 ... RT I, 17.12.2015, 23.

Võlaõigusseadus, 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002- RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.03.2016, 2.

Äriseadustik, 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995– RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 30.12.2015, 73.